

Mətbuat

səh. 72. “İstiqlal”: Azərbaycan Cümhuriyyəti dövründə Bakıda nəşr olunmuş qəzet. “Müsavat” partiyasının orqanı idi.

səh. 73. “«İstiqlal» qəzetəsinin nəşrindən məqsəd nədir?»: qəzetdə “İstiqlal” yerinə “İstiqlal” getmişdir.

“İştə bu xunlarla söndürüləmməyən...”: qəzetdə “xunlarla” yerinə “qanunlarla” getmişdir.

“...lisani-Tofiqdə...”: Türk şairi Tofiq Fikrət nəzərdə tutulur.

Bakı xəbərləri

səh. 74. “Maqazinni”: Bakıda, indiki Süleyman Rüstəm küçəsi.

“Nijni Priyut”: Bakıda, indiki Süleyman Rəhimov küçəsi.

səh. 75. “Tazəşəhər”: Krasnovodsk, indiki Türkmənbaşı şəhəri.

Bez fəqərəsi

səh. 76. “çe besaxom” (tatca): nə edim?

Təcrübəli buxqalter

səh. 78. “Krasnovodski caddə”: Bakıda, indiki Səməd Vurğun küçəsi.

Yer axtarıram

səh. 78. “Suraxanski”: Bakıda, indiki Dilarə Əliyeva küçəsi.

“Tatarski”: Bakıda, indiki Əlimərdan bəy Topçubaşov küçəsi.

Cümə axşamı, 6 fevral 1919-cu il, nömrə 107

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Pəncşənbə, 5 cəmədiyələvvəl sənə 1337. 6 şubat sənə 1919.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Təx nüsxəsi 70 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 18 rublə, 2 aylığı 32 rublə, 3 aylığı 45 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublədir. Elan fiatı: sətiri 3 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELAN

Azərbaycan Məclisi-Məbusanının 5-ində olan iclasının bəqıyyəsi [davamı] bu gün şubatin 6-sında saat 12 tamamda olacağı elan edilir.

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

10-uncu iclas

Səşənbə günü [çərşənbə axşamı] şubatin [fevralın] 4-ündə Azərbaycan Məclisi-Məbusanının 10-uncu iclası təyin edilmişdi. Saat bir tamamda doktor Ağayev iclası açaraq ruznameyi-müzakirəti [müzakirə gündəliyini] bu qərarla təzkar edir [yada salır]:

1. Daxil olan kağızlar
 2. Məsai [əmək] nazirinə sorğu
 3. Xariciyyə nazirinə sorğu
 4. Torpaq və sorğu komisiyonları intixabı [seçkisi]
 5. Dəmiryol qulluqçularının halını yaxşılaşdırmaq üçün qanun layihəsi
 6. Ticarət nazirinə bez, neft və buğda barəsində sorğu.
- Ruznameyi-müzakirə qəbul olunur.

Dağıstan Parlamanının cavabı

Sədr - Azərbaycan Məclisi-Məbusanı tərəfindən Dağıstan Parlamanına göndərməmiş olduğumuz teleqrafa böylə bir cavabi teleqraf alınmışdır:

“Qafqaziya Cibaliyyun İttihadı” [Dağıllar İttifaqı] Cümhuriyyətinin Müttəhid [Birləşmiş] Şurası, qardaşımız azərbaycanlılar Parlamanının təbrikini gurultulu alqışla qarşılayaraq, mənə tapşırılmışdır dağıstanlıların tarixi bir günü, yaxın zamanda xülya kimi görüldü də şimdiki arzularının həqiqət olaraq meydana gəlməsinə nail olmaları münasibətilə təbrikinizə qarşı dərin və ən-səmimül-qəlb [səmimi qəlbədən] təşəkkür edəyim. Dağıstanlılar inanırlar ki, ruh, din, mədəniyyət və tarixi-sabiqələri [keçmiş tarixləri] mərbut [əlaqədar] olan bu iki millət ən yaxın bir zamanda, ən gözəl və xeyirxahanə əsaslar üzərinə birləşər və ümumi qüvvə ilə kəndi həyatlarını inqilab fütuhəti [nailiyyətləri] olan hürriyyət və Azərbaycan və Dağıstanlılar cəmiyyəti istiqlalının möhkəmləşməsi yoluna sövq edərlər. Allah bu işdə bizə kömək eylesin.

*Qafqaziya Cibaliyyun İttihadı
Şurası sədri
Teymurxanov*

Xırda kağızlar

Sonra sədr deyir: Ukrayna Radası tərəfindən Vasili Mixayloviç [Kujim] məbus seçilmişdir. Etiraz yoxsa, Etibarnamə komisiyonuna verək.

Bundan əlavə, seminariya müdiri Firidun bəy Köçərli və Ədliyyə naziri müavini Teymur bəy Makinski öz xidmətlərində baqi [dəyişməz] qalaraq məbusluqdan istefa verirlər. Rus-Slav Cəmiyyəti məbusu polkovnik Olleqren, Abdulla Qəbulzadə, Bəhram bəy Vəzirov, Bayram Niyazi Kiçikxanov, Əli bəy Zizikski, Hacı Hüseyn Əfəndizadə və Rəşid bəy Axundzadə hökumət qulluğundan istefa verərək, məbusluğu qəbul edirlər. Bir neçələri də var ki, hələ xəbər verməmişlərdir. O cümlədən Gəncə qubernatoru İbrahim ağa Vəkilov, Bakı qubernatoru Müseyib Axıcanov, doktor Cəmil bəy Ləmbəranski, Əliağa Həsənov, Sadıq bəy Ağabəyov, Məmməd Yusif Cəfərov, Həmid bəy Şahtaxtinski. Bunlar ədəmi-ictima [eyni anda bir neçə vəzifə daşımaq] qanununa görə Parlamandan xaric ədd [hesab] olunurlar.

Əhməd Cövdət bəy və Camo bəy Hacınski təklif edirlər ki, Məmməd Yusif Cəfərov ilə İbrahim ağa Vəkilovun möhlətləri qurtarmamış olduğundan onlar xaric hesab edilməsinlər, yerdə qalanları xaric olsunlar.

Təklif qəbula keçir.

Sədr - Bundan məəda [başqa] Ağazeynal Tağıyev bir ay və Qara bəy Əliverdiyev üç həftə məzuniyyət istəyirlər.

Əhməd Cövdət - Əgər bunların gətirməsi Parlamenin fəaliyyətinə xələl verməyəcəyinə sədr cənabları söz versələr, ərizələri qəbul olunar. İsbati-vücut [işti-

rak] etməyənlər Parlamena qayıdanadək məzuniyyət verilməsin.

Şəfi bəy - Qabaqca məzuniyyət alanlar hələ qayıtmamışlardır. Fraksiyamızın zənnincə onlar qayıdanadək heç kəsə məzuniyyət verilməməlidir. Bir də bəzi məbusların etibarnaməsi düz olmadığından islahı üçün üç həftə möhlət verilmişdi. Şimdi möhlət bitmək üzrədir, amma etibarnamələr islah edilməmişlərdir. Binaənileyh [ona görə], bu dəxi nəzərə alınarsa, qorxuram məzuniyyət qəbul edilsə kvorum olmasın. Ona görə təklif edirəm məzuniyyət verilməsin.

Səsə qoyulduqda ərizələr qəbul edilmir.

Sorğular

Katib, Tağıyev fabrikasından qovulmuş müsəlman fəhlələri haqqında Sosialistlər fraksiyonu tərəfindən Məsai nazirinə xitabən verilmiş sorğunu oxuyur.

Əhməd Cövdət - Bu sorğu keçən ictimai oxunmuşdu, müdafiə də edilmişdi. Şimdi isə sorğu gücdən düşmüşdür, çünki qovulan əmələlər [işçilər] geri qəbul edilmişlərdir.

Bundan sonra Azərbaycan ilə Ermənistan arasında siyasi əlaqə peydası və siyasi nümayəndə təyini haqqında yenə sosialistlər tərəfindən Xariciyyə nazirinə xitabən verilmiş sorğu elam [elan] edilir.

Əhməd Cövdət - Bu sorğu da gücdən düşmüşdür, çünki artıq Ermənistanla siyasi nümayəndə təyin edilmişdir.

Adil xan Ziyadxanov (Xariciyyə naziri müavini) - Türkcə yaxşı danışa bilmədiyindən üzr istəyərək deyir ki:

Xariciyyə Nəzarəti həmişə Ermənistan ilə siyasi münasibət peyda etmək fik-

rində olmuşdur. Müsəlmanlarla ermənilər miyanındakı [arasındakı] bunca naliyyətlər işlər və keşməkeşlər bizi vadar edirdi hamıdan əvvəl Ermənistanla münasibəti-siyasiyyə [siyasi əlaqələr] peydasına çalışsaq. Hökumət bu əmrə [işə] böyük əhəmiyyət verir, çünki burada Ermənistanın və Ermənistanda Azərbaycanın siyasi nümayəndəsi olsa, böylə fənalıqlar rəf' edilər [aradan qaldırılar]. Bir də Ermənistanla bizim aramızda ixtilafı ərazi məsələsi var. Əlaqə peydası ərazi məsələsinin də hüsn-həllinə bais olar. Buna görədir ki, əlaqeyi-siyasiyyə məsələsində hökumət bir an qafil olmamışdır. Fəqət, bəzi məsələlər var ki, sizə məlum deyildir. Bu bərdə mən sizə məlumat vermək istəyirəm.

1918 sənəsi oktyabrın 9-da 84 nömrəli teleqrafla Xariciyyə Nəzarəti Gürcüstan Hökuməti nəzdindəki siyasi nümayəndəmiz Cəfərova təklif etmişdi ki, Ermənistan Hökuməti nəzdində siyasi nümayəndəlik vəzifəsini qəbul etmək haqqında Məhəmmədrza ağa Vəkilov cənabları ilə müzakirətdə bulunsun. İkinci dəfə oktyabrın 22-də Cəfərova teleqraf çəkilmişdir ki, bu xüsusda Vəkilovla təkrar müzakirəyə girişsin. Cəfərov cavab vermişdir ki, Məhəmmədrza ağa Tiflisdə olmadığından, razılığını ala bilməmişdir. Noyabrın 5-də 243 nömrəli məktubla yenə Cəfərova təklif edilmişdi Ermənistan Hökumətinə müraciətlə Məhəmməd xan Təkinskinin Azərbaycan siyasi nümayəndəliyinə erməni hökumətinin razı olub-olmadığını sual etsin. Yanvarın 29-da 178 nömrəli məktubla cavab aldığımız ki, Təkinski cənablarının təyin edilməsinə erməni hökumətinin tərəfindən heç bir

mümaniət [manea] görülmür. Həman gün Hökumət, Məhəmməd xanı təyin etmiş, lazım olan vəsiqələri hazırlamış və orada dəstgahını qurmaq üçün 30 min manat pul təxsis etmişdir [ayırırmışdır]. Münasibət peydasının təxirə düşməsinin bir səbəbi də bu olubdur ki, Ermənistan Hökuməti Azərbaycan nümayəndəliyinə bəzi namizədlər göstərmiş, amma biz qəbul etməmişik.

Qarabəyli Qara bəy - Xariciyyə Nəzarətinin bəyanatından qənaət hasil olmur. Hamıya məlumdur ki, hökumətlə bizim aramızda bir çox müşkül məsələlər var, iki teleqrafla həll edilməzlər. Ona görə böylə böyük məsələdə iki teleqrafa qənaət edib oturmaq olmaz, böyük məsələlərdə böylə təşəbbüslər azdır. Aramızda olan fəna halların önü bununla alınmaz. Ermənistanla siyasi münasibəti çoxdan təmin etməli idi. Fəqət şimdikiyədək edilməmişdir. Nazir əfəndinin bəyanatından da burası aşkara görünür. Mən Nəzarətin bu bəyanatını kafi ədd [hesab] etmirəm.

Fətəli xan Xoyski - Hər sözü höccələsən biməna olar. Hərçəndi biz türkcə yaxşı bilmirik, amma burada türkcə denildi ki, biz Ermənistanla nümayəndə təyin etmək istəmişik, amma o hökumət cavab verməmişdir. Təkrar noyabr ayında müraciət edilmiş, yenə cavab çıxmamışdır. Bir də, həzərat, bunu bilməlisiniz ki, əcnəbi məmləkətlərə nümayəndə təyin etmək məmləkət daxilində bir məmur təyini deyil ki, bir adam göndərəsən qurtara gedə. Hökumətlər arasında qayda belədir ki, bir məmləkətə siyasi nümayəndə təyin etmək istədikdə həman məmləkətin hökuməti o şəxsə razı olma-

sı lazımdır. Ona görədir ki, bir zəti [şəxsi] Ermənistanı siyasi nümayəndə təyin qıldıqda erməni hökumətinin rızasını hasil etməli idi. Dəfəatla [dəfələrlə] müraciət etdik. Daha gedib onların başının üstündə bir adam da qoya bilməzdik ki, tez olun, bizə cavab verin. Əlavə, bir sözün üstündə durub yüz dəfə təkrar edilə bilməz. Bu hökumətə layiq bir iş deyildir.

Bu barədə hökumət heç bir nöqsan buraxmamışdır. Böylə də olmaz ki, biz müqəssirlər kimi əyləşək, siz də mümkün olan-olmayan hər məsələ barəsində bizə niyə böylə oldu, nə üçün öylə olmadı, deyə bizi töhmətləndirəsiniz. Hər işdə qüsurlar mümkündür; amma bu barədə hökumət əslə nöqsan qoymamışdır. Yenə təkrar edirəm, lazımı təşəbbüslər olunmuş, nəhayət yanvarın 29-da müsbət cavab alınaraq hər dürlü tədbirlər görülmüşdür. Bu barədə iki söz ola bilməz.

Dəmiryol qulluqçuları haqqında

Dəmiryol xidmətçi və əmələlərinin [işçilərinin] maaşlarının artırılması haqqında Hökumət tərəfindən idxal və Parlaman komissiyaları tərəfindən islah edilmiş layihə oxunur. Türük və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] naziri Xudadad bəy Məlikaslanov layihəni müdafiə edərək yollar haqqında şu surətlə bəyanat verir:

Məlikaslanov Xudadad bəy (Türük və Məabir naziri) - Möhtərəm məbuslar! Siz eşitdiniz o qanun layihəsini ki, Hökumət Parlamanı idxal və Parlaman komissiyaları islah etmişlərdir. Hökumət tərəfindən mən bəyan edirəm ki, qanunu komissiyaların dəyişdirdiyi kimi qəbulu razıyıq. Hökumət böylə baxırdı ki, o fəhlələrin istədikləri çox deyildir. Hökumət bə-

halığı nəzərə alaraq fəhlələrin maaşının artırılmasını lazım görürdü; fəqət, paramız az olduğundan mümkün olmurdu. Şimdi təvəqqe edirəm komissiyaların qətnaməsini qəbul edəsiniz. Dəmiryolu məsələsinə gəlin, bu barədə bir qədər məlumat vermək istədim. Dəmiryol barəsində çox söz denilmiş və denilməkdədir. Dəmiryolu ilə gedib-gələnlərə bu işlər hamıdan artıq məlumdur. Ancaq təvəqqe edirəm siz bu məsələyə el (обыватель) nəzəri ilə deyil, dövlət nöqtəyi-nəzərindən baxasınız. Çünki bir qədər dərinədən baxılırsa, dəmiryol məsələsi çox müşkül məsələdir. Burada texnika var, ticarət var, sənəət [sənaye] var, xozyaystva [təsərrüfat] var... Bunların həpsini birdən düzəltmək çətinidir. Sizə məlumdur, dəmiryolu bizim əlimizə nə halda düşmüşdür. Yollar dağılmış, mövqiflər [stansiyalar] darmadağın edilmiş, qulluqçular qaçmış, vaqonlar, paravozlar xarab olmuş, su kəməri və neft paravozu qırılmış... Çox çətinliklə çalışıb, bir qədər vaqon yola salmışıq ki, sərnəşin və yük hərəkəti açılsın, gediş-gəliş olsun və əsgəri ehtiyaclar ödənilsin. Yol işlərində çox çalışıb mümkün olan islahatı icra etmişik. Bunu nəzərə almalısınız ki, stansiyalar dağılıb. Su, neft, qulluqçu və sairə olmayan yerdə işlərin həpsini birdən-birə görüb, bu binaları təmir etmək olmaz. Bilirsiniz ki, dəmiryolu neçə illərdə inşa edilir. İxtiyarımıza alınmış 230 paravozun ancaq 90-ı yarıyan olub, yerdə qalanı xarab idi. Deməli, paravozun 60 faizi yaramaz idi. Qabaq vaxtlar paravozun 10 faizi xarab olduğda çox hesab edilirdi, amma bizimki 60 faiz idi. Biz çalışıb 50 faizədək paravoz təmir etdik

və bu surətlə 90 yararlı parovozun miqdarı 140-a varmışdır. Faizi də 60-dan 40-a düşmüşdür. Texnikanı bilən olsa bilər ki, bu çox işdir. O vaxt biz 3500 vaqon təhvil almışdıq ki, bunun da 60 faizi azarlı. Adətən vaqonun 3-4 faizi xarab olarsa, çox hesab edilirdi, halbuki bizdə 60 faizi xarab idi. Çox şeylər tapılmır. Vaqon ləvazimatı adətən Rusiyadan alınır, indi Rusiya ilə əlaqə olmadığından onları da çox çətinliklə tapmaq mümkün olmuşdur. Bununla bərabər biz çalışıb 60 faizə çatan vaqonların miqdarını 10-15 faizə yetirmişik. Bundan əlavə Bakı ilə Gəncə arasında 280 ədəd sərnəşin vaqonu əlimizə keçmiş idi, bunun da ancaq 5-6-sı sağ olub, 50 faizi azarlı idi. Bunları da çalışıb bir növ islah etmişik ki, 20 faizə çatdırmışdıq. Hələ bunlar layiqincə təmir etdirilməmişlər. Vaqonlara məxmər çəkilməmiş, bir çox şeyləri əskikdir. Bununla belə bir növ düzəltmişik ki, gediş-gəliş mümkün olmuşdur. Dəmiryol Nəzarəti yolları bu halda təhvil almışdı.

Dəmiryolları birinci olaraq əsgəri ehtiyacata [ehtiyaclar] xidmət etməli idi. Türklər burada olanda dəmiryol ələləmə [başlıca olaraq] əsgər üçün işləyirdi. Bunu da deməliyik ki, əsgəri işlər bir dəqiqə belə ləngə düşməyib. Dəmiryol əsgəri ehtiyaca münhəsir olduğuna [həsr edildiyinə] görə sərnəşin və yük qatarı üçün çox az vaqon və paravoz qalmış idi. Əhali ehtiyacı üçün ancaq bir neçə vaqon və paravoz işləyirdi. Biz ümidvar idik ki, türklər buradan gedəndə apardıqları vaqonları azad edərlər, hərəkət də bir qaydaya düşər, amma ümidimiz doğru çıxmıdı. Vaqon və paravozlarımızın çox hissəsi Poyluya getdi, azı qaldı. Gedənlərin də az bir

qismi qaytarılmışdır, qalanı Batumda və Gürcüstanda qalmışdır. Qayıdan vaqonların da bir qismi yenə xarabdır, digər qismi də ingilislərin əlindədir, onların əsgəri işlərinə sərf olunur. Biz ingilislərlə dost olduğumuz üçün onların əsgəri ehtiyaclarını ödəməliyik. Bir də şikayətlər vardı ki, stansiyalarda bir çox mallar yığılıb qalmışdır. Doğrudur, stansiyalarda əhval o qədər fəna idi ki, hər mövqifdə 300 vaqon yük var ikən, ancaq bir vaqon qəbul edilə bilərdi. Amma indi belə deyildir. Vaqon, paravoz çoxalır, işlər düzəlməkdədir. Yük vaqonu artmışdır, həştad-doxsan yük vaqonu işləyir.

Sərnəşin hərəkəti məsələsi daha bəttərdir. Bizə ən azı Tiflis ilə Bakı arasında işləmək üçün üç qatar lazımdır. Bir qatar bu işi görüb qurtara bilməz. Biz çox istədik ki, sərnəşin qatarlarını da artırmaq. Amma nə qədər vaqon cəm edirsək, gah əsgər ehtiyacına, gah ingilislərə lazım olur. Ümid edirik ki, bu yaxınlarda Tiflisə Bakı arasında üç qatar buraxıla bilər. Bu günlərdə Tiflisə bir sürət qatarı buraxılacaqdır. Bundan əlavə, həftədə bir və ya iki dəfə də sərnəşin qatarı əlavə buraxılacaqdır. Sərnəşin hərəkətini asanlaşdırmaq lazımdır, köhnə qaydalar ola bilməz.

Əvvəl Zaqafqaziya dəmiryollarında 600 paravoz və 15 min vaqon işləyirdi. Bunların bir çoxunu eşelonlar Rusiyaya aparmış. Bunların da qaytarılacağına ümid yoxdur. Fəqət, hər halda ümid edirik ki, işlər düzəlsin. Bu bəyanatı ondan ötürü verirəm ki, məlumnuz olsun.

Komissiya yolumuzun mədaxilinin artmasına çalışır. Yolumuz onsuz da çox mədaxillidir, mal çoxdur, sərnəşin hərəkəti yaxşıdır, ancaq vəsaiti-nəqliyyə [nəqliyyat

vasitələri] azdır, əgər vaqonumuz, paravozumuz və sairə ləvazimatımız lazımı miqdarda olsa, mədaxilimiz çox olar. Hərçənd bu işlərin həpsini düzəltmək müşküldür, amma düzəlməsinə çalışırıq. Düzələcəkdir də.

İkinci məsələ, tarifə məsələsidir. Hökumətin nəzəri budur ki, fəhləyə artıq məvacib vermək, əlbəttə lazımdır. Fəqət, yolun mədaxili bir təhərə salınmadıqca, şübhəsizdir ki, məvacibləri də artırmaq qeyri-mümkündür. Deyirlər ki, tarifə artsa, hər şey bahalaşacaqdır. Amma söz burasındadır ki, tarifənin artması öylə bir şey deyil ki, bazar məzənnəsinə təsir etməsin. Ona görədir ki, tarifə mütləq artmalıdır. Hər bir şey bu vaxtaca 50-100 faiz bahalanıb, amma tarifə ancaq 10 faiz artırılıbdır. Odur ki, tarifənin artmasının o qədər ağırlığı yoxdur. Bu barədə hökumətin layihəsi vardır, yaxında Parlmana idxal ediləcəkdir. Ancaq bir məsələ var ki, Gürcüstan ilə Azərbaycan arasında bağlanmış olan tranzit əhdnaməsinə görə tarifə məsələsini bu iki hökumət bir-birinin rızası ilə həll etməlidir. Ona görə də bu məsələdə Gürcüstanla müzakirətdə bulunmalıdır.

Üçüncü məsələ, dəmiryolunda olan xəyanət məsələsidir. Orasını da deyim ki, dəmiryollarında xəyanət var idi və yenə də var. Bunu kökündən dəmiryolundan rəf etmək [aradan qaldırmaq] lazımdır. Türük və Məabir Nəzarəti bu xüsusda tədbirlər görmüşdür. Əlbəttə, çox adam qovulmuş, çox adam tutulmuş və məhkəməyə verilmişdir. Ancaq bu çarələrlə xəyanət azalar, amma kökündən kəsilməz. Vaqonlar da indi artmışdır. Əlbəttə, bu da xəyanətin əskilməsinə bais olacaqdır.

Lakin mən həmişə demişəm ki, camaatın özü bu barədə çalışmalıdır, camaat hümmət etməzsə, hökumətin tədbiri ilə xəyanət qurtarmaz, azalar, amma kəsilməz. Yol camaat malıdır, əhali yola öz yolu kimi baxmalıdır. Dəmiryoluna xəyanət edənlər, dövlətə və camaata xəyanət edirlər, çünki dəmiryolunda nə xeyir varsa, camaatın, nə zərər varsa, o da camaatındır. Biz camaata yazıb elam etmişik [bildirmişik] də ki, camaat dəmiryolunda gördükləri əziyyət və xəyanəti yazıb kağızla sənədli-sübutlu bildirsinslər. Əlbəttə, xain qulluqçu heç vaxt qulluqda qala bilməz.

Dəmiryol əmələ [işçi] və xidmətçilərinin fəaliyyətinə gəlincə ki, bunlar yaxşı işləsinlər, mən deyirəm ki, yollarımız Poyludan Bakıya qızdırmalı yerlərdən keçirlər. Stansiyaların bir çoxu dağılmışdır. Ona görə qulluqçuların halı xeyli fənədir. Ola bilər ki, bəzi qulluqçular xəstəlikdən yaxşı işləyə bilmirlər. Bu işləri düzəltmək çətinidir də, amma yenə tədbirlər görülür. Bu barədə çalışırıq, ehtimal ki, bu yaxınlarda düzələr.

Bir iş də var ki, onu da nəzərə almalıyıq, o da məmurlar barəsindədir. Məlumdur ki, müsəlman camaatı bu vaxtdakı dəmiryolunda işləməmişlərdir. İndi dəmiryolunda işləyənlərin çoxu və bəlkə hamısı dostumuz ruslardır. Bunlar da azdırlar, tapmaq olmur. İndi məktəblər açılmışdır. Dəmiryol məmurları hazırlaşır ki, öz əhalimiz də təlim alıb məmurluğa girsinslər. Təinki gələcəkdə dostlarımız ruslar getsələr, özümüzünkülər işləsinlər. Əlbəttə, bu da çox asan işlərdən deyil. Dəmiryol məmurluğunu bir gündə öyrənmək olmaz. Maşinist olmaq üçün üç-

dörd il paravozda gəzmək lazımdır. Mövqif [stansiya] naçalnik olmaq üçün bir neçə ay oxumaq və iki il də təcrübə lazımdır.

Xülasə, mən dübarə təvəqqe edirəm ki, komisiyanın qətnaməsini Parlaman qəbul etsin.

YENƏ BATUM HAQQINDA

Keçənkə məqaləmizdə Batum və ümumiyyətlə cənub-qərbi Zaqafqaziyadan bəhs edərkən müxtəlif iki cərəyanın bir-biri ilə mübarizə etdiklərini söyləmiş və bu iki cərəyandan birinə gürcülərin təsir etdiklərini yazmış idik. Əsasən siyasi bir surətdə çıxan cərəyanlar, məlum ki, müxalifət və mübarizə sahəsi ilə hesablaşması icab edir. Buna binaən [əsasən] də gürcülərlə tövhidi-siyasət və müqəddərat edən [öz siyasətini və müqəddəratını gürcülərlə birləşdirən] cərəyanın başında bulunan zəvatin da [şəxslərin də] məkus [uğursuz] cərəyana qarşı fikrən və məslək etibarlı ilə boş durmaması təbiidir. Bu nöqtəyi-nəzərlə də kəndi şəxsiyyəti-mənəviyyə və əxlaqiyyələrinə əsla təcavüz və yaxud təmas etmək kiçikliyinə bulunmayaraq, yolda başımıza gələn bir rəfəqət [yol yoldaşlığı] – vəqəə olan vəq'ələrdən [baş vermiş hadisələrdən] bəhs etdik.

Abaşidzələri tanıyanlar, həm də hüsnhal və şöhrətlə [yaxşı, müsbət hal və ad-sanla] bilənlər pək çoxdur. Fəqət bilməli ki, zamanımız xüsusi fərdlərin, əqəliyyətlərin [azlıqların] xatirlərinə görə deyil, əksəriyyətin, böyük bir camaatın arzu və əməlinə görə tədviri-siyasət və ümur edir [siyasət və işlər cərəyan edir]. Binaəni-

leyh [ona görə], Abaşidzələrin siyasi əməl və fikirlərinə müxalif bulunanlar böyük bir cərəyan təşkil edərsə, bunda gücənəcək bir şey təəvvür etmək lazım gəlir.

Mən Abaşidzə Məhəmməd bəyi pək əla tanıram və şəxsiyyəti-əxlaqiyyə və mənəviyyəsinə [əxlaqi və mənəvi şəxsiyyətinə] qarşı heç bir dəyəcək sözüm yoxdur. Eynən səmimiyyətimi o da çox eyi bilmis və məsləkdəki mətanətimi pək gözəl təsvir etmiş olmaq etibarlı ilə və kəndi üstadının oğlu bulunmaqlığı münasibətilə mənə qarşı təvəccöhü vardır.

Şu halda, Yəhya Hacıyev cənablarının dediyi kimi mən, onu – Məhəmməd bəyi – töhmətləmək fikrini güdsəydim, böylə siyasi bir məsələni vasitə etməzdim.

Batum haqqında yazılıb cızılan yazılar çoxaldı. Tiflis mətbuatı, bilxassə “Borba” qəzetəsi son nömrəsində Acarada məşhur bir zatdan bəhs edir və bu zati kəndi nöqtəyi-nəzərinə, yaxud da öz istəyinə görə tənqid edərək “mürtəcə Camal bəy”, “xain Xamişavili Camal paşa” deyərək fəryadlar qoparır. Camal paşa qaragüruhun başında, macəracuların [avantüristlərin] önündə duraraq məhəlli [yerli] rus çinovniklərinin başçısı və idareyi-mülkiyyətdə [mülki idarədə] rəisi bulunan Maslovlarla bərabər hərəkət edirmiş. Camal paşa bir türk agentı imiş. Camal bəy min-heysül-məcmu [ümumiyyətlə, cəmi] beş dəfə həm öz millətinə, həm də Rusiya və Zaqafqaziyaya xəyanət etmiş. Camal bəy...

Hasili, bu qəzetə böyük bir iştaha və qeyrətlə yazdığı bir baş məqaləsi ilə bu söyüşlərini yaparaq guya Batum və oblastının eyiliyi və ya fənalığı bir adamdan asılı olduğunu aləmə bildirmək istəyir. Fə-

qət uşaq zehniyyətində olmaq icab edir ki, bu yazılan şeylərə inanmaq mümkün olsun.

Camal bəy kəndi milləti arasında millətinin hissiyyatına tərcüman olaraq çalışması etibarilə bir mövqeyi olmasaydı heç də bəhs açmaq istəməyəcəkdim. Fəqət keyfiyyət böylə deyildir. “Borba”-nın yazdığı kimi, heç də o adam xaini-millət olmaq töhmətinə məruz qalmamışdır. Acarada gürcülərlə acaralılardan arası pozulmasına bizzat bəzi gürcülər səbəb olmuşdur. Camal bəy sabiq Rusiyanın Batumdakı general-qubernatoru bulunan Romanko-Romanovski zamanında Acarada naçalnik bulunurdu. Romanovski Acarada papaz Çikvadze vasitəsilə xristianlıq propaqandası yaparkən, o zamanın müstəbid şəraiti-siyasiyyəti altında Camal bəy missionerə qarşı mübarizə edirdi. Nəhayət, o dərəcəyə gəldi ki, qubernator Camal bəyi əzl [vəzifədən kənar] edərək kəndisinə qarşı çıxan bir maneəni yox etmişdi. Bu bir. Sonra Zaqafqaziya hökuməti zamanında gürcülər tərəfindən böyük bir məmuriyyətə təklif edildiyi və bu surətlə də guya ağzı qapadılmaq istəndiyi halda bu adam bunu rədd etdi. Bu iki. Gürcüstan Şurayi-Millisinə seçilərək yenə bir həqqi-sükut və şərəf vermək istəyən gürcülərə qarşı bu zat heç izzəti-nəfsini pozmayaraq icabət etmədi [qəbul etmədi]. Bundan sonra bir çox təşəbbüslərlə gürcülər bunu əldə etmək istədikləri halda bizzat camaatın təhdidi və kəndinin məslək və fikri dolayısıyla bunların həpsinə ruyi-müvafiqət göstərmədi [razılıq vermədi].

Şübhəsiz ki, bir-iki şəxsiyyətin ümumiyyəti və camaatın mənafeyinə aid məsələ-

lərə təsir və ya nüfuzu olacağını mütləq bir surətdə iddia etmək doğru deyildir. Şəxsiyyətlərin camaat həyatında fəda-karlığı, məsləyi, qəhrəmanlıqları etibarilə bir mövqeyi ola bilər.

Acarada anarşi və ixtilal və bizzat Batumda ənvə qətlü-qital [müxtəlif qırğınlar] davam etdiyi və bütün Batum əfkari-ümumiyyəti bundan bizar qaldığı zaman türklərin buraları istila etmələri təbii və sakin bir həyatın iadəsi [qayıması] nöqtəyi-nəzərilə bütün acaralılarda arzu edilirdi. 130 min kişilik bir camaat faciə və təhlükəli anlar keçirərkən, o faciəni yə's [matəm] və ələmlə hiss edən kimsələrin camaat əməlinə önayaq [öncü, qabağa düşən] olmaları bir xəyanətmidir, yoxsa o camaatın əxlaqi, siyasi mövcudiyyəti etibarilə bir qəhrəmanlıq və fədailik midir?

Brest-Litovsk müahidəsi [sazişi] ilə və təyini-müqəddərat əsas və şəraiti [şərtləri] ilə Türkiyəyə tərk edilən Batum, Qars və Ərdahan islamı gürcülər qədər bir həqqi-həyat və siyasiyyəyə malik deyil-midirlər ki, bu gün bəlkə gürcülərin arzu etmədikləri bir surətdə elani-hüquq və mövcudiyyət etmələrinə zidd edilir?

Xayı, bu bir haqdır, həm də siyasi olduğu qədər mənəvi və vicdani bir haqq!

Bu haqqı tanımayanlar heç də münasibət olmadan şü və ya bu adamın eyilik və fənalığından bəhs etmək surətilə siyasi bir maneəyə lüzum görürlər ki, o da “Borba”nın bir şəxsiyyət üzərinə açdığı borba - mübarizə şəklində nəzərimizə çarpır.

Fəqət, artıq gürcülərcə bir təcrübə olmuşdur ki, Batum haqqında böylə silahlara müraciət silahları istemal edəm-

mədən bir haqsızlıq etmək nəticəsi çıxır!

Qarağazadə Əhməd Həmdi

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Müharibənin bahası

Tiflis – (1 fevral, İngiltərə mətbuatı)

Məşhur ingilis maliyyunundan [maliyyəçilərindən] ser Edvard Qolden dünən müharibənin bahası barəsində məlumat vermişdir. Qolden tərəfindən göstərilən hesabdan görünür ki, müharibənin ibtidasından [başlanğıcından] İngiltərənin milli borcu 7 milyard 400 milyona varmışdır. Bundan sonra olacaq xərcləri, yəni qoşun tərxisi və sair məsarifini ödəmək üçün əlavə 8 milyarddan artıq pul lazımdır. Almanyanın müharibə məsarifi [xərcləri] isə bundan artıqdır. Qolden bu əqidədedir ki, müharibədən əvvəl Almanyanın milli borcu 240 milyon olduğu halda bütün müharibə məsarifi və qoşunlarının tərxisi məsarifi 8 milyarda varacaqdır. O ki qaldı Amerikaya, Amerika hamıdan gec müharibəyə şüru etmiş [başlamış] və hamıdan az müharibəyə pul sərf etmişdir. Müttəfiqlər Amerikadan aldığı pulları qaytardıqdan sonra 2 milyardadək məsarifi olmuş olur. Deməli, ümumən məsarif böylədir: İngiltərənin müharibədən əvvəl 650 milyon lirə borcu olduğu halda müharibədən sonra 6 milyard 400 milyon lirəyə yetmişdir. Almanyanın borcu isə müharibədən əvvəl 240 milyon lirə olduğu halda, müharibədən sonra 8 milyard 300 milyon lirəyə varmışdır. Amerikanın müharibədən əv-

vəl 204 milyon lirə milli borcu olduğu halda şimdi bu borc 2 milyard 600 milyon lirəyə varmışdır.

Almaniyada

Berlin, (26 yanvar) - Braunşveyqdə protesto izharı münasibətilə davam edən üç günlük tətillər qurtarmışdır. Tətilçilər indiki Almaniya Hökumətinin istefasını və onun yerinə inqilabçı bir hökumət təsisini tələb edirmişlər. Reyn əyaləti [vilayəti] və Vestfaliya nümayəndələri bu tətilçilərlə həmrəydir. Hərgah, Berlin Hökuməti istefa verməzsə, o zaman Braunşveyq Berlin ilə əlaqəsini kəsəcək və yuxarıda zikr edilən iki vilayətlə bərabər yeni cümhuriyyət təsis edəcəklər.

Sosialistlər konfransı

Paris - Brükseldən bildirildiyinə görə, Belçika Sosialist Fırqəsi və Kəsbkarlar İttifaqı Berndə təşkil edilmiş Beynəlmiləl Sosialist Konfransına nümayəndə göndərməyə zidd olmuşlardır. Belçika sosialistləri sədri Vandeveldə bəyan etmişdir ki, Bernə sosialist fırqəsi tərəfindən nümayəndə göndərilməzsə, o zaman sədrlikdən istefa verəcəkdir.

* Brükseldən verilən teleqraflardan anlaşılır ki, ləvazimi-hərbiyyə [hərbi surət] daşıyan bir qatar Moböj ilə Lonqvi arasında patlamışdır. Buna da bir saldatın ehtiyatsızlığı səbəb olmuşdur. Bu patlayışdan 60 nəfər nemes saldatı həlak olmuşdur.

* İtaliya paraxod şarakəti [şirkəti] İstanbul və Qara dəniz iskalələri [limanları] arasında müntəzəm paraxod hərəkəti başlayır.

* Yunan ordularının böyük hissəsi qeyri-müəyyən vaxtadək məzuniyyətlə evə buraxılırlar. Bu tərxis iki ay davam edəcək, sonra 195 min nəfərlik ordu təşkil ediləcəkdir.

* [Əhməd] Tofiq paşa tərəfindən Hədidə şəhərinə göndərilən bir məktubdan anlaşılır ki, Yəməndə olan türk ordusu Müttəfiqlərə təslim olmuşdur.

* Son məlumat nəzərən yanvarın 22-də bolşeviklər tərəfindən Orenburq şəhəri işğal edilmişdir.

SÜLH ƏTRAFINDA

“Deyli nyus” qəzetəsinin Paris müxbiri [müxbiri] yazır ki, Almanıyanın Sülh Konfransına olan əlaqəsi barəsində onda mükəmməl məlumatlı sənədlər vardır. İndiki Alman Hökumət başçısı bu etiqaddadır ki, Müttəfiqlər tərəfindən göstərilən sülh şəraitini [şərtlərini] əmələ gətirmək imkan xaricindədir. Almaniya bilatərəddüd [tərəddüd etmədən] həmin sülh şərtnaməsini imza edəcəkdir və dərhal o şərtlərin əmələ gəlməsinə Avropanın şərq və mərkəzi hissələrində mane olacaq və bütün Almaniya əhalisinin bu şərtlərdən həyəcana düşdüklerini Müttəfiqlərə göstərəcəkdir. Hər yerdən əvvəl Almaniya qayda və asayiş bərpa ediləcəkdir. Almaniya Hökuməti ümid edir ki, özünün xüsusi mənafeyi üçün Almaniyanın yeni sərhədlərinin yaxınlığında olan işlərə qarışa biləcəkdir. Nemes Avstriyasının qədim əlaqəsi başlanmışdır. Şeydəman inanır ki, yeni Almaniya ittifaq əmələ gələcəkdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Rusiyanın dirilməsi (?) ətrafında

Odessa və Xarkov şəhər idarəsi sədrilərindən ibarət Zemstvo Şəhərlər İttifaqı bürosu tərəfindən bu günlərdə Parisə gedəcək heyəti-mürəxxəsə [nüməyəndə heyəti] xüsusi vəkalətə malik olan Fransa konsulu Ennonu ziyarət etmişdir. Heyəti-mürəxxəsənin konsulu ziyarət etməkdən qəsdə Rusiya ilə Ukraynanın hal-hazırdakı əhvalatı/əhvalını Parisdə hökumət dairələrinə təqdim etməklə əlaqədar olan bir para məsələləri aşkar etməkdən ibarət imiş.

Bu münasibətlə konsul demişdir ki, heyəti-mürəxxəsənin Parisə qayıtması o vaxt məna verərdi və heyəti-mürəxxəsə qəti nəticələrə nail olardı, hərgah heyət bütün Rusiya nümayəndəliyinə malik olaydı. Çünki əhalinin ancaq müəyyən dairələri tərəfindən gələn ayrı-ayrı mürəxəslərin səsi Parisdə eşidilməyəcəkdir.

Parisə getmiş olan bu tövr heyəti-mürəxxəsələrin heç birisi heç bir yerə buraxılmayıb və onlardan heç birisi qəbul edilməyəcəkdir. Müttəfiqlər, o cümlədən Fransa Rusiyanın daxili işlərinə qarışmayacaqlardır. Onların ancaq arzusu Rusiyanı müstəqil bir hökumət şəklinə salmaqda müavinət [kömək] göstərməkdir. Buna görə hərgah rus ictimai dairəsi bütün Rusiyanın həqiqi nümayəndəliyini təşkil etməyə nail olarsa, o zaman bu tövr nümayəndəliyin səsi və göstərdikləri bilasübhə [şübhəsiz] nəzəri-diqqətə alınacaqdır. Rusiya əfkari-ümumiyyəsinin [ictimai fikrinin] cürbəcür təşkilatlarına və dairələrə ayrılması rus camaatının gözlədiyi mənfəəti ona verməz.

Təzə Cümhuriyyət

Tiflisdə dəvəran edən şayiata [gəzən şayialərə] görə, Batum, Qars və Ərdahan oblastlarından ibarət təzə bir cümhuriyyət təşkil edilmişdir.

* Donetsk hövzəsindən verilən xəbərlərə nəzərən, bütün Don mahalına bolşevizm sirayət etmişdir.

Dağıstan Cümhuriyyətində

Dağıstan Cümhuriyyəti Maarif nazirinin binagüzarlığına [sərəncamına] görə, Teymurxanşura realni məktəbi nəzdində yanvarın 25-dən etibarən qulluqçuların qumuq dili öyrənməsi üçün gecə kursları açılmışdır. Yenə də həmin Maarif nazirinin binagüzarlığı ilə Teymurxanşura darülmüəllimini [seminariyası] nəzdində müəllimlər hazırlamaqdan ötrü 40 nəfərlik kurslar açılmışdır. Kursda olanların hər birinə ayda 300 manat para buraxılır.

Petrovsk şəhərinə təzə ad

Dağıstan Hökuməti Şamil adına olaraq Petrovsk şəhərinin adını dəyişib Şamilqala qoymuşdur.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Faiq əfəndinin həbsi ətrafında

3 şubat [fevral] tarixində düşənbə [bazar ertəsi] günü “Müsavat”ın Zabrat şöbə əzası [üzvləri] şöbə idarəsində saat 10 rədələrində iclas edərək Ömər Faiq əfəndinin həbs və təhqir edilməsi məsələsi müzakirə edildi. Nəticədə “Azərbaycan” ruznaməsi [qəzeti] vasitəsilə Gürcü Hökumətinə bu məzmununda etiraz etmək qə-

rara alındı:

Hüquqi-beynəlmiləli etiraf ediciliklə kəndini tanıtıran Gürcü Hökumətinə qarşı kəndi məramnaməsi xilafına olaraq möhtərəm Ömər Faiq əfəndinin hürriyyəti-şəxsiyyəsinə təcavüz etdiyindən dolayı etirazla bilatəxir [dərhal] müşarünileyhin [adı keçən şəxsin] buraxılmasını tələb edərək.

Sədr: Hüseynzadə Məzahir

Katib: Atamalı Mehdizadə

“Müsavat”ın Sabunçu şöbəsi

Bununla belə, Sabunçu mədən ətrafında olan cəmi vətəndaşlarımızdan xahiş olunur ki, bizim cümə günü, fevral ayının 7-ci günündə [olacaq iclasımıza] zəhmət çəkib təşrif gətirsinlər. Sabunçuda Türk Ədəmi-Mərkəziyyət “Müsavat” şöbəsin[də] bir neçə mühüm məsələ müzakirəyə qoyulacaqdır. Xahiş olunur ki, təyin olunan gündə bir neçə saat vaxt sərf edib təşrif gətirsinlər ki, məsələlərimiz həll olunsun. Baxılacaq məsələlər bu qərar ilədir:

1. Şöbə açmaqdan ötrü seçki;
 2. Heyəti-idarə [idarə heyəti] seçkisi.
- İclas açılacaq gündüz saat 10-da Türk Ədəmi-Mərkəziyyət “Müsavat” şöbəsi.

Müsəlman Mütəəllimlər İttifaqının Təftiş Komissiyası tərəfindən

Cümə günü fevralın 7-də, gündüz saat 4-də Birinci Realni məktəbində Müsəlman Mütəəllimlər [Tələbələr] İttifaqı idarəsinin iclası vaqə olacaqdır. Hər bir məktəbdən bir nümayəndə bu iclasa gəlməsi lazımdır. Nümayəndələrdən xahiş olunur mandatla gəlsinlər.

Təftiş Komissiyası

* Sosial-Demokrat Fəhlə firqəsinin divani-rəyasəti Bakıda olan müsəlman sosial-demokratlarını cümə günü, fevral ayının 7-də, gündüz saat 11-in yarısına təyin olunan ümum[i] iclasa dəvət edir.

Günün məramnaməsi:

1. Övzayi-zəmanə [zəmanənin halı] və bizim məqsədlərimiz;

2. Firqənin təzədən təşkilatı;

3. Kənarlarda [ucqarlarda] işləmək.

Məsələlər mühüm olmağa görə cəmi yoldaşlardan rica olunur vaxtında iclasa gəlsinlər.

ƏRZAQ İŞLƏRİ

* Bakıda olan İran konsulu Vükəla Şurası sədrinə məktub yazaraq İran tacirlərinin Bakıdakı hökumətlər tərəfindən həcz [müsadirə] olunan mallarının məzkur [adı çəkilən] tacirlərə qaytarılmasını istida [xahiş] etmişdir. Ərzaq Nəzarəti İran konsuluna bu barədə məktub yazaraq malların kimlər tərəfindən və nə zaman nə miqdarda həcz olunması haqqında müfəssəl siyahı verilməsini xahiş etmişdir.

* Ərzaq Nəzarəti Filyurin nama [adlı şəxsə] vəsiqə vermişdir ki, Ərzaq Nəzarətinə mütəəlliq [məxsus] 30 min put qənd, 30 min put un və 10 min put sodanı Odesadan Batuma gətirsin.

* Ərzaq Nəzarəti hökumət işlərini idarə edən dəftərxanaya müraciət edib Azərbaycan Hökumətinin Azərbaycan daxilində azad qənd satışının qadağan olub-olmaması haqqında verdiyi icbari qərar-dadını göndərməyi xahiş etmişdir.

* Dərbənd Ərzaq İdarəsinin sədri Ər-

zaq Nəzarətinə teleqraf göndərüb Dərbənd əhalisi ehtiyacatı üçün ağ göndəril-məsini xahiş etmişdir.

* Ərzaq Nəzarəti Ticarət və Sənəət [Sənaye] Nəzarətinə yazıb xahiş etmişdir ki, Dərbənd əhalisi üçün təcili olaraq Tağiyev fabrikasından 5 min arşın ağ və 5 min arşın lankort göndəril-sin.

* Ərzaq Nəzarəti Ticarət və Sənəət Nəzarətinə xəbər verir ki, Ağaməhəmməd Dadaşovdan min put səbzə [tərəvəz] təhvil alınmışdır.

* Ərzaq Nəzarəti Bakı nahiyyə məhkəməsinin müddəyi-ümumisinə [prokuroruna] yazıb xahiş edir ki, Ərzaq Nəzarəti anbarından çay oğurlayıb satan Zaxaroviçin məsuliyyətə cəlb olunub-olun-maması haqqında məlumat verilsin. Zaxaroviç tərəfindən Ərzaq Nəzarətinə təq- dim edilən sçotların [hesabların] pulunu verməkdən ötrü bu məlumat lazım ol-muşdur.

* Ərzaq Nəzarətinin mal alıcı şöbəsi ərzaq təqsim edən [paylayan] şöbəyə yazıb xahiş etmişdir ki, mal alıcı şöbənin çörəkçi dükanından ötrü Skobelev dəyirmanından 20 kisə un buraxılması üçün order yazsın. Yenə mal alıcı şöbə mal təqsim edən şöbəyə yazıb xahiş etmişdir ki, mərkəzi anbardan 600 put küncüt buraxılması üçün order yazılsın.

GÜRCÜSTANDA

Gürcüstanın cənub-qərb tərəfində müsədimə [toqquşma]

Yanvarın 23-də Gürcüstan Baş naziri namına [adına] bu məzmununda teleqraf çəkilmişdir:

Yanvarın 20-də 1919-cu sənədə Gürcüstan Cümhuriyyəti türklərin Qars oblastından çəkilməsindən istifadə edərək Cənub-Qərbi Qafqaziya Müvəqqəti Hökuməti-Millisinə nagəhani olaraq [gözlənilmədən] hücum etmişlərdir. Gürcü qitəti [birlikləri] 8 saatlıq müharibədən sonra qaçmağa məcbur olub 10 meyitlə 4 pulemyot buraxmışlardır. Bizim hissələr düşmənləri təqib edərək bir neçə kəndləri işğal etmişlərdir. Cənub-Qərbi Qafqaziya Müvəqqəti Hökuməti vəkaləti ilə gürcü qoşunlarının bu təcavüzünə protesto edirəm və təklif edirəm ki, bu müsədiməni təhqiq üçün ingilislərin iştirakı ilə bir komissiya təşkil edilsin və Gürcüstan Hökuməti başçısı olmaq həsəbilə sizə bəyan edirəm ki, gürcü qoşunlarının bu kimi təcavüzü təkrar edərsə, arzu olunmayan işlər meydana çıxa bilər ki, onun da cavabdehəndəsi [cavabdehi] ancaq Gürcü Hökuməti ola bilər.

*Cənub-Qərbi Qafqaziya Hökuməti
nüməyəndəsi
B. Atabəyov*

Zəbt edilmiş bir sənəd

Axiskadan Abaşidze, Ruxadze və Sinadze tərəfindən göndərilən teleqraf.

Qətiyyəyən gizlidir.

Gürcüstanın Daxiliyyə və Xariciyyə nazirlərinə.

Axısxa mahalında əhval çox xətrəlidir [təhlükəlidir]. Bizim əlimizdə olan mükəmməl sənədlərdən anlaşılır ki, Axısxa mahalında üsyan əmələ gələcəkdir. Axısxa komitəsi tərəfindən Ömər əfəndi namına [adına] Batumdan göndərilmiş olan bu məzmunundakı sənəd əlimizə keçmişdir ki, bu komitənin planını göstərir. Tama-

milə məxfidir. Əfəndinin qardaşı xəbər verir ki, Qarsda Qərbi Zaqafqaziya qoşunları dururlar. Onlara müavinət [yardım] ediniz və əlinizə alınız. İngilislər Qars Müsəlman Hökumətinə müavinət edirlər və onlara məhəbbət bəsləyirlər. Siz yoldaşlarınızla bərabər Potsxova gəlmə-lisiniz. Qars nümayəndələri də orada olacaqdırlar. Bu cür məktub sizdən başqa Molla Səidə, Molla Nuriyə və Şaban Qurban oğluna göndərilmişdir. Danışıqdan ötrü Qəhrəman əfəndini də dəvət ediniz.

Gürcüstan Xariciyyə naziri general Miln hüzurunda

Yanvarın 30-da Gürcüstan Cümhuriyyəti Xariciyyə naziri Müttəfiqlərin Şərqdəki əsəkirinin [əsgərlərinin] Baş komandanı general ser Corc Milni ziyarət etmişdir.

General Miln Gürcüstan Cümhuriyyəti tərəfindən özünə edilən ehtirama qarşı təşəkkürünü izhar edib Xariciyyə nazirinin dediyi sözləri və verdiyi sualları qayət diqqətlə istəmə etmişdir [dinləmişdir].

Xariciyyə nazirinin başlıca müsahibəsi cümhuriyyətin cənub sərhədində vəqə olan son hadisələrə aid idi. Axılsız mahalında vəqə olan hallardan bəhs edən Xariciyyə naziri əlavə etmişdir ki, bu hadisələri Türkiyə agentləri və komissarları törədirlər. Bunlar çoxdan bəri yerli əhali arasında təbliğatda bulunub, son vaxtlarda isə müsəlləh [silahlı] dəstələr təşkil edib, Türkiyə Qafqaziya hücum etdiyi zaman yürütdüyü planı vücudə gətirmək istəyir. Türkiyənin bu planına müvafiq onun agentləri Qars oblasti, Ərdahan nahiyyəsi, Axalxələk uyezdi və Ba-

tum oblastından ibarət təzə bir hökumət təşkil etmək qəsdindədirlər. Bu hökumət şərqdə Azərbaycana, qərbdə isə Qara dənizə yapışacaqdır. Bu planı icraya qoymaq istəyənlər Cənub-Qərb[i] Qafqaziya Hökuməti bayrağı altında işləyirlər.

Xariciyyə naziri Gürcüstan Hökumətinin millətlərin müstəqil yaşamaları tərəfdarları olduğunu qeydlə demişdir ki, bu halda bu əsasın icraya qoyulması ilə Gürcüstanın ayrılmaz bir parçasını ayırmaq planını tətbiq edirlər. Gürcüstan Hökuməti bu parçasız yaşaya bilməz. Türkiyə agentləri millətlərin istiqlalıya yəti amalı altında gizlənilib, Gürcüstan Hökumətini dar bir halqa arasına almaq istəyirlər.

Sonra Xariciyyə naziri demişdir ki, Gürcüstana və Zaqafqaziyaya sülh istirahətinə düşmənlər olan macəracuların [avantüristlərin] kim olduqlarını sənədlərlə isbat edə bilər. Bu adamlar məhəlli [yerli] əhali mənafeyi ilə əlaqədar olmadan, əhəlinin müdafiəsi [müdafiəçisi] surətində çıxırlar. Bunlar öz şəxsi mənfəətləri üçün məmləkətdə hərc-mərclik atəşi yaxıb, əhalini təhlükəli bir macərəyə sövq etmək istəyirlər.

ERMƏNİSTANDA

Daşnaksaqan demokratiyası

“Daşnaksaqan” fırqəsi Ermənistan Parlamanının buraxılması tərəfdarıdır. Parlamanın buraxılmasına səbəb, qanunverici işlər olmadığı və Parlaman üzvlərinin işləməkdən yorğun olmaları göstərilir. Erməni Sosial-Demokrat və Sosial-

Revolusioner fırqələri “Daşnaksaqan” fırqəsinin bu tövr tələbatı əleyhinə protesto etmişlərdir.

Erməni Teleqraf Acentəliyi

İrəvanda Erməni Teleqraf Acentəliyi təşkil edilmişdir.

Kürdlər

Maku xanlığı tərəfindən Ermənistan sərhədinə kürd hərəkəti müşahidə edilməkdədir. Kürdlər Sürməli və Şərrur məhallarını təhdid etməkdədirlər.

Şərrur və Naxçıvan barəsində

İngilislərin qərarı böylə olmuşdur:

Hər iki tərəfin, ermənilərin və müsəlmanların hərbi qüvvələri indilikdə işğal etdikləri yerlərdə hərəkətlərini dayandırmışlardır.

Teleqraf müxabirəti [əlaqəsi] və dəmiryol hərəkəti başlanmalıdır. Aramazdamanadək xətt ermənilərin əlində qalır, oradan Naxçıvanadək isə ingilislərin əlində qalacaqdır. Hərəkət və ticarət azad surətdə başlanmalıdır. Müsəlmanlar Ermənistan əhalisinə Amerika nümayəndəsi vasitəsilə putu 50 manatdan 10 min put buğda verməlidirlər. Zaqafqaziya cümhuriyyətləri sərhəd məsələsi Sülh Konfransında həll edilənədək bu əhval bu minval ilə qalmalıdır.

Ermənistanda aclıq

İrəvandan verilən son məlumata nəzərən, Ermənistan Cümhuriyyətində olan ermənilərin halı çox ağırdır. Hal-hazırda Ermənistanda 120 min nəfər Türkiyədən, 80 min Qars oblastından, 10 min nəfər Naxçıvandan gələn erməni fərariləri

[qaçqınları] vardır. Bu fərarilərin həpsi acılığa mübtəla olmuşlardır. Bütün Ermənistan Cümhuriyyətində hər gün tıfıl və aclıqdan 2500 nəfər erməni qırılır. Yerli əhali isə aclığa mübtəla olmuşdur. Ona da səbəb yolların bağlı olduğu, dərman yoxluğu, çörəyin qıtlığı, paltar və sairənin yoxluğudur. Həkimə, tətbiqat [təmirat] şeylərinə böyük ehtiyac vardır. İki aydır ki, yollar bağlı olduğundan Ermənistan heç bir şey gətirilməyir. Ermənistan Hökuməti bunlara müavinət [yardım] üçün Fransa nümayəndəsi Pua-de-Bara, Fransa konsuluna müraciət etmişlər. Bunlar Fransadan buğda və libas göndərmək üçün təşəbbüsatda bulunmuşlardır.

Qarsda

Erməni qəzetələrinin məlumatına görə, birinci erməni fərari dəstəsi Qars oblastına əzimet etmişdir [yola düşmüşdür]. İkinci dəstə isə bu günlərdə əzimet edəcəkdir.

Andranik

Andranik Ermənistan Hökumətinə təklif edir ki, Zəngəzurda erməni idarəsi təsis etsinlər. General yorğun olduğuna görə Zəngəzurdan gedəcəyini bildirir.

* Karvansara namı [adı] ilə yad edilən [tanınan] kənd, şimdiki ermənilər tərəfindən İcevan deyə təsmiyyə edilmişdir [adlandırılmışdır].

* Erməni generalı Qaraxanov Ermənistan Hökuməti tərəfindən Sülh Konfransına nümayəndə təyin edilib Parisdə əvvəlcə gedən erməni nümayəndələrinə qoşulacaqdır.

* “Mşak” qəzetəsi xəbər verir: Yanvarın 29-da Aleksandropoldan gələn ermənilər rəvayət edirlər ki, Aleksandropoldan xaricə bir dəstə ingilis və erməni səlbatları əzimet etmişlər ki, oranı işğal etsinlər.

İDARƏYƏ MƏKTUB

- 1 -

Vaxtilə “Azərbaycan” qəzetəsində 12-ci xəstəxanada yatan xəstə türk əsgərləri nəfinə [xeyrinə] cəm edilib bəndələrinə [məna] təhvil verilmiş ianənin nə miqdarda və nəyə sərflənməsi haqqında məlumat vermək arzusu ilə bu yazdığım məktubumun dərcini rica edirəm.

İndiyə qədər “Azərbaycan” qəzetəsinə yazıldığı qərar üzrə bəndəyə iki min altı yüz həştad altı rublə (2686 rublə) vüsul olmuşdur [çatmışdır]. Bu məbləğdən həmin aşağıda yazılan qərar üzrə tarixi ilə bərabər xəstə əsgərlərin ehtiyacatı üçün böylə sərfləndirilmişdir:

1918 sənəsi 10 dekabrda 75 m[anat]
1918 sənəsi 15 dekabrda 127 m[anat] 50 q[əpik]
1918 sənəsi 19 dekabrda 171 m[anat] 50 q[əpik]
1918 sənəsi 20 dekabrda 148 m[anat]
1919 sənəsi 4 yanvarda 82 m[anat] 50 q[əpik]
1919 sənəsi 15 yanvarda 118 m[anat]
1919 sənəsi 16 yanvarda 189 m[anat]
1919 sənəsi 18 yanvarda 222 m[anat]
1919 sənəsi 19 yanvarda 146 m[anat]
1919 sənəsi 20 yanvarda 120 m[anat]

1919 sənəsi 21 yanvarda (yola gedən bir türk nəfərinə [əsgərinə]) 150 m[anat] 1919 sənəsi 24 yanvarda 311 m[anat] 1919 sənəsi 25 yanvarda 165 m[anat] 1919 sənəsi 26 yanvarda 244 m[anat] 1919 sənəsi 26 yanvarda 100 m[anat] 1919 sənəsi 27 yanvarda 149 m[anat] 1919 sənəsi 27 yanvarda 80 m[anat] Yekun 2588 m[anat] 50 q[əpik]

Həmin iki min beş yüz həştad səkkiz manat əlli qəpik məzkur [adı keçən] xəstəxanada tədavidə bulunan [müalicə olunan] xəstə türk əsgərlərinə göstərilən tarixlərdə sərf edilmişdir. Hal-hazırda indiyə qədər cəm edilən ianədən sərf olunan miqdar çıxıldıqda, doxsan yeddi manat əlli qəpik (97 m. 50 q.) qalmış olur. Burasını da əlavə edirəm ki, ianəyə böyük ehtiyac vardır.

Ağaməhəmməd İbrahimzadə

-2-

Möhtərəm müdir əfəndim! 1918-ci ilin mart ayında qatillərlə millisiya arasında vəqə olan atışmada 4-cü çast [bölmə] milis əhli İmamqulu Quliyev və İbrahim Məhəmmədrəhim oğlu yaralanmışdılar. Bu milis əhli mənim “Müsavat” firqəsi komissarı olduğum zaman məzkur [deyilən] çasta müərriflik etdiyimdən [tanışlıq verdiyim, tanıtdığım üçün] qulluğa götürülmüşdülər. 16 martda 1918-ci ildə mən ianə vərəqələri ilə əvvəlcisindən nəfinə [xeyrinə] 73 manat və ikincisindən nəfinə 68 manat cəm etmişdim. Mart hadisəyi-əliməsi [faciəli hadisəsi] vəqə olduğundan, vaxtında bu pulu sahiblərinə yetirmək və ianə edənlərə iz-

hari-təşəkkür etmək mənim üçün mümkün olmadı. Bu günlərdə kağızlarımı axtaranda məzkur ianə vərəqələrini həman kağızlar içindən tapıb əhvalatı yadıma gətirdim. Bununla 141 manat və ianə vərəqələrini pişnihad [təqdim] edib ianə edən zəvata [şəxslərə] izhari-təşəkkür etməklə bərabər, həman pulların lazım olan yerinə verməyi təvəqqe edirəm.

Süleyman Abdullayev

141 manat idarəmizə vüsul olmuşdur [gəlib çatmışdır].

İDARƏDƏN CAVABLAR

B. M. əfəndiyə: Şeirlərinizdən xoşumuza gələn bir bu misra oldu:

“Mərd, əlindən haqqını verməz, qiyamət qopsa da.”

M. Əfəndizadə əfəndiyə: Bir para səbəblərə görə öylə şeyləri yazmaq hələ məsləhət deyildir.

Hüseyn Şahvələdov əfəndiyə: “Amma onu demək olmaz ki, bu yoldaş sənətkardır və ya o birinin elmi azdır. Onları məclisə qoymaq və ya cəmiyyətə qəbul etmək olmaz.” Doğru deyirsiniz, əlbəttə onu demək olmaz. Ancaq bir də məqalə yazmağa həvəs etsəniz kağızın bir üzündə yazıb o biri üzünü ağ buraxarsınız.

Qəmbər oğlu Qasım əfəndiyə: İmla haqqındakı məqalənizi saxladım. Vaxtında çap edərək. Hələlik məqalələrinizi qəzətimizin imlasına tətbiqən yazmanız rica olunur.

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmrəyə [xəstəliklərə] düşər olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Doktor Ağahüseyn Kazımov

Qayıdıb əmrəzi-daxiliyyəyə [daxili xəstəliklərə] mübtəla olan naxoşları qəbul etməyə şüru etmişdir [başlamışdır]: səhər saat 10-dan 12-yə kimi; axşam saat 4-dən 6-yə kimi. Ünvan: Parapetdə, Şəfi İbrahimovun evində 3-cü mərtəbədə. Telefon: 86-27.

2655

Doktor Samuil İzrailoviç Kopelioviç

Daxili və əsəbi mərzə mübtəla olanları hər gün axşam saat 5-dən 8-ə kimi qəbul edir. “914” dəvasını [dərmanını] istemal edir [işlədir]. Voronsovski caddədə nömrə 17, ikinci mərtəbə. Telefon 50-82 və 93.

Doktor İ. Q. Sibiroyiç

Daxili və uşaq xəstələrini qəbul edir səhər saat 9 - 12-yədək; axşam saat 4 - 6-yədək. Staro-Poliseyski küçədə nömrə 25 (Kolyubakinski küçəsinin küncündə). Telefon nömrə 42-12.

2658

Təcrübəli buxqalter

Üç ayın müddətində ən yeni italyan sistemasında türk və rus dillərində mükəmməl surətdə buxqalteriya öyrədirəm. Həyəzə [həyəzə] firmalarda buxqalteriya işlərini tənəzim etməyi qəbul edirəm. Ünvan: Krasnovodski caddə “Dvartsovi” mehmanxanasında nömrə 19.

2674

Petroqraddan gəlmiş doktor İshaq Avetisoviç Atayans (professor Mixaylovun müavini)

Mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğuna mübtəla olanları qəbul etməyə başlamışdır. (Bövl [idrar] yolu azarını, köhnə və təzə süzənəyə müalicə edir.) Bövl yolunu ayna ilə müayinə edir. Hər gün axşam saat 3-dən 6-yə kimi. Çaharşənbə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir. Ünvan: Telefonu küçədə 6 nömrəli evdə, mənzil nömrə 3. Telefon 20-90.

2663

Diş həkimi İ. S. Tarşteynbaum

Dişlərə müalicə edir, ağrısız çıxarır, sadə və qızıl süni dişlər qayırır. Sisyanovski küçədə 41 nömrəli evdə (Çadrovı küçənin küncündə, Quba meydanı yanında).

2669

Arvad diş həkimi Platonova

Mamalıq, qadın və əmrəzi-daxiliyyəyə [daxili xəstəliklərə] mübtəla olanları qəbul edir hər gün səhər saat 8-dən 10-a kimi, axşam saat 4-dən 7-yə kimi.

Telefon nömrə: 50-06. Adres: Kolyubakinski küçədə Parapetin küncündə ev nömrə 26.

2664

Petroqraddan gəlmiş diş həkimi M. B. Şternin

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 2-yə kimi və axşam 4-dən 7-yə kimi. Dişlərə və ağza müalicə edir, qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər və qızıl qapaqlar qayırır. Dişləri ağrısız kənar edir. Ünvan: Vorontsovski caddədə Sarkisovanın 22 nömrəli evində, Bakı İstiqlal Cəmiyyəti ilə bir cərgədə.

2642

İSLAMİYYƏ MEHMANXANASI (LOKANTASI)

Bir çox sənələrdən bəri davam edən və Mart hadisəyi-əliməsində yanan “İslamiyyə” mehmanxanası yenidən təmir edilib bu gündən etibarən mehmanxanada gözəl lokanta açılmışdır. Mahir aşbazların təhti- idarəsində hər növ Avropa və Asiya xörəkləri hazır edilir. Nəhar və şam vaxtı Avropa və Asiya musiqi dəstəsi çalacaqdır. On beş ədəd nömrə hazırdır. (Adres: Bazarnı və Qubernski küçələrin küncündə, telefon nömrə 12-51. Kamali-əhtiramla: İsmayıl Mahmudzadə)

2670

Elan

Bakı Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi hə- min fevral ayının 7-də cümə günü gündüz saat 12-də Bakı Şəhər İdarəsi (Dumasının) zalında Bakı Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyə- sinin ümumi iclası təyin olunmuşdur. Müsəl- manlardan rica olunur ki, vaxti-müəyyəndə [təyin edilmiş vaxtda] iclasa təşrif gətirib üzv yazılsınlar və intixabda [seçkidə] iştirak et- sinsinlər.

İclas ikinci dəfə olduğuna görə, hər [nə] qədər üzv gəlsə qanuni hesab olunacaqdır.

Sədr: Mirzə Əsədullayev
T-28

Müvəqqəti müdür:
Hacıbəyli Üzeyir bəy

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Teleqraf xəbərləri: Müharibənin bahası

səh. 89. “...yəni qoşun tərxisi və sair mə- sarifini...”: “tərxisi” yerinə qəzetdə “tərfii” getmişdir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 89. “...Moböj ilə Lonqvi...”: Mobej [Maubeuge] və Lonqvi [Longwy] Fransanın kommunalarıdır. Bu adlar qəzetdə təhrif edilmişdir.

Qəzetələrdən

səh. 90. “Rusiyanın dirilməsi (?) ətra- fında”: sual işarəsi qəzetdə getmişdir.

Ərzaq işləri

səh. 92. “İankort”: pambıq parça növü.

Ermənistanda

səh. 94. “Kürdlər Sürməli və Şəhur ma- hallarını təhdid etməkdədirlər.”: “Sürməli” yerinə qəzetdə səhvən “Sürüsü” getmişdir.

Cümə, 7 fevral 1919-cu il, nömrə 108

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Cümə, 6 cəmədiyələvvəl sənə 1337. 7 şubat sənə 1919.

Türk və islamliğa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 70 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 18 rublə, 2 aylığı 32 rublə, 3 aylığı 45 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublədir. Elan fiati: sətri 3 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ- MƏBUSANINDA (Keçən nömrənin məbədi)

Hökumət tərəfindən Daxiliyyə naziri Xəlil bəy Xasməhəmmədov cənabları də- xi izahat verir.

Xəlil bəy - Möhtərəm məbuslar! Sor- ğuya cavab vermədən əvvəl bir neçə kəl- mə söz söyləmək istəram. Əvvəla bunu nəzərə almalısınız ki, sorğu Parlaman əlin- də böyük bir ixtiyardır. Sorğu ixtiyarı Par- laman üçün bir kontrol, təftişdir. Sorğu elə bir şeydir ki, onun vasitəsilə hökumə- tin cəmi işlərini bilə bilərsiniz. Böylə də olmalıdır, xüsusən o yerlərdə ki, parla- mentarizm üsulu ilə idarə olunurlar. Hər nazir özünü borclu bilir, varid olan [veri- lən] sorğuya cavab versin. Mən Daxiliyyə naziri və bütün hökumət o fikirdəyəm ki, hökumət düz, doğru və qanuni olsun gə- rək və hər sorğu barəsində doğru cavab versin və sizin fikrinizi bilsin. Bunların həpsi məmləkətin səlaməti və xeyri üçün- dür.

Siz görürsünüz ki, sorğu nə qədər bö- yük işdir, həm Parlaman, həm Hökumət buna əhəmiyyət verir. Siz bilirsiniz ki, sorğunun qaydası nədir, nə cür verilə bi-

lər. Əvvəla, sorğu o vaxt verilir ki, qanun- suzluq ola, xəyanət ola. Saniyə [ikincisi] daxili və siyasi işlərdə, nazirlərin fəaliyyə- tindən məmləkətə zərər yetişə. Üçün- cü, sorğu o vaxtı olar ki, məmurlar xəyanət işləyələr, Nəzarət [Nazirlik] onun müqabi- linə çarə görməyə, işlər basdırılıb gedə. Bu nöqtəyi-nəzərdən baxılsa, sorğunun da böyük xeyri olar. Bu ümumi bir qayda- dır. Ancaq bizim Parlamanımızın nizam- naməsi olmadığından, hər sorğu qanuni hesab edilərək cavab verilir. Halbuki, adətən öylə sorğular olur ki, sorğu dairə- sindən çıxır. Böylələrinə hökumət ələlə- də cavab vermir. Siz soru[şu]rsunuz ki, Azərbaycan daxilində buğda yığılıb dağıl- dığı və hökumət məmurlarının da iştirak etdikləri məlumdurmu? Azərbaycan Hö- kuməti heç öylə bir qanun verməmişdir ki, əhalidən bir “dən” də yığılsın. Siz bilir- siniz ki, buğda yığılıb Türk Komandanlığı dövründə əsgər ehtiyacı üçün və bu işdə hökumətin əli olmamışdır. Ola bilər ki, bu işdə Daxiliyyə Nəzarəti məmurları Ko- mandanlığa kömək etmiş olalar, amma təkrar edirəm, Azərbaycan Hökuməti əha- lidən üşr yığmamışdır. Bu işlər türklər ge- dənədək davam etmiş və bu xüsus ta- mamilə onların öz əllərində olmuşdur.